

M'BÔNG KON KLĂN

Ngày xưa, có hai bà cháu. M'Bông đi đốt cây làm rẫy, chợt có một con chim bay qua hót rằng:

*Có hai nàng con gái
Chân trắng tựa như bông
Tay trắng tựa như bong
Mềm mại như tơ lụa
Ai cũng muốn có bên mình
Muốn giữ gìn trong áo đỏ
Muốn giữ gìn như ché vàng hai lớp*

Cháu nghe vậy bèn hỏi bà:

- Bà ơi. Bà thấy người đẹp như vậy ở đâu không?
- Không đâu cháu ạ! Từ nhỏ đến nay bà chưa hề thấy người đẹp như vậy.
- Hay bà giấu cháu, bà cứ nói cho cháu biết đi.

Bà ngẫm nghĩ một lát rồi nói:

- Đúng rồi. Hồi còn nhỏ bà đã thấy hai nàng Dê nga Kon put đẹp như vậy. Nhưng học ở xa lắm, ở tận nơi cuối trời cuối đất, cháu ạ!

Nghe bà nói như vậy, M'Bông quyết đi tìm hai nàng Dê nga Kon put xinh đẹp. chàng chuẩn bị đồ đạc:

*Khố thuê, áo the
Vòng bạc, vòng vàng
Còng xanh để lại
Còng nhỏ cất đi
Nào chăn để ngồi
Nào chăn lót chân
Vải sut gói đầu
Vải thul gói đầu*

Rồi M'Bông từ giã bà ra đi. Gặp chim Sê sấu lần chàng hỏi sáu lần, gặp bảy lần hỏi bảy lần, nhưng không con nào biết chỗ hai nàng Dê nga Kon put xinh đẹp ở đâu cả. M'Bông cứ đi mãi, qua bao rừng, qua bao núi mà vẫn không thấy bóng dáng hai người đẹp. đêm qua đêm, ngày qua ngày, gạo cứ hết dần, cuối cùng chàng phải ăn chuối rừng để có sức mà đi. Một hôm, chàng tới buôn của ông chú là R'Ninh. Chàng hỏi:

- Nhà chú có kiêng kị gì không?

- Không đâu cháu ạ. Lên đây đi thôi.

Khi M'Bông vào nhà ông chú hỏi:

- Cháu đi đâu thế?

- Cháu đi tìm thăm chú đây.

- Có chuyện gì không cháu?

- Có chú ạ. Cháu muốn nhờ chú giúp chuyện này.

Ông chú bào từ từ, để hút thuốc ăn trầu đã. Sau đó lại dọn cơm để hai chú cháu cùng ăn:

Cơm không ngon, canh không ngọt

Gạo không trắng, trấu có nhiều

Ăn uống xong xuôi, M'Bông mới hỏi:

- Chú cho cháu mượn áo khoác da trăn của chú nhé.

- Ồ, không được đâu. Cháu làm rách thì sao.

Nghe chú nói vậy, M'Bông giận dỗi đòi về:

- Thôi, chú không cho mượn áo thì cháu về đây.

Thấy cháu buồn bã định ra về, chú R'Ninh thương tình bèn lấy áo cho mượn và dặn:

- Cháu cẩn thận giữ cho áo khỏi rách nhé.

M'Bông cảm ơn chú rồi mặc áo da trăn vào mình và tiếp tục đi tìm hai chị em nàng Dê nga Kon put xinh đẹp.

Lúc đó, hai chị em Dê nga Kon put đang phơi lúa ở sân nhà mình. Cô chị Dê nga chợt nghĩ ra điều gì đó bèn lấy cây kim thoa gài ở trên đầu cắm xuống đất rồi nói:

Mong kim thoa hoá thành cây đa thật to

Mong con công, con cóc, con gà rừng lui tới

Một lát sau, kim thoa hoá thành cây đa rất to và các loài thú kéo đến gốc đa rất đông. Chị em Dê nga Kon put ngừng đảo lúa, quay vào nhà gọi cha:

- Cha ơi! Cha ra bắn chim đi!

- Chim ở đâu có mà bắn?

- Ở ngay sân cha ạ!

Người cha bèn cầm cái ná, lấy ống Dìng kăm đựng tên đi ra. Nhưng tên đã hết sạch, nên ông trèo lên cây đa và rung các cành thật mạnh. Thế là bao nhiêu chim chóc trên cây đều rớt xuống hết. Khi người cha tụt xuống nửa chừng thì bị một con trăn quấn chặt vào cây. Sợ quá ông van nài:

- Trăn thả tôi ra, tôi sẽ cúng cho Trăn ba con heo, sáu con dê.

- Ba con heo không được, sáu con dê cũng không được.

- Nếu vậy thì tôi gả con gái cho Trăn nhé. Trăn có thương con gái tôi thì hãy thả tôi ra.

Nghe ông già hứa gả con gái cho mình, Trăn ưng thuận thả ông già và theo về nhà. Tối nọ, nó vào kho lúa và quần mình vào cột nhà. Cha Dê nga Kon put kêu cô chị là Dê nga kể lại chuyện và nói:

- Con làm vợ chồng với Trăn nhé.

- Con không chịu đâu. Con sợ nó ăn thịt lắm.

Người cha lại kêu cô em Hdê ra hỏi:

- Con lấy Trăn làm chồng nhé, nếu con không ưng Trăn nó sẽ làm hại nhiều cô gái khác thì mình có gì mà dè dặt.

- Cũng được cha ạ!

Người cha làm lễ cưới cho con gái Hdê và Trăn rồi cho hai người ở riêng. Ban đêm, khi nằm chung thì trăn hóa thành người, đến gần sáng lại trở lại thành trăn. Ngày qua ngày vợ chồng Trăn chăm chỉ đi làm rẫy. Thấy nương rẫy của họ làm xong rất nhanh, mẹ Hdê bèn nhờ họ tới làm rẫy giùm mình. Hai vợ chồng đồng ý và tới nhà cha mẹ. Trước khi đi, Hdê dặn chị Dê nga:

- Chị đừng đập lên đuôi chồng em nhé.

- Sao mà lại đồng ý lấy Trăn có ngày nó ăn thịt mày thôi.

- Mặc kệ em, phận em em lo.

Sau đó, mọi người lên rẫy, Trăn ở lại trong chòi, còn Hdê, Dê nga cùng cha mẹ đi cuốc cỏ. Một lát sau, Hdê vào nấu cơm canh trong chòi. Khi cơm chín, Hdê ra ngoài cuốc cỏ tiếp và nói với chị:

- Chị ơi! Chị về chòi đảo nồi canh đi.

- Thôi đi. Tao sợ Trăn ăn thịt lắm.

- Không đâu, Trăn không cắn, không gặm chị đâu mà.

Nghe em quả quyết như vậy, Dê nga mới dám vào chòi. Đảo nồi canh xong, cô ta bê lên hắt vào người Trăn. Nóng quá, Trăn vội vàng bò ra suối. Đến trưa, khi Hdê múc nước về chòi không thấy chồng đâu bèn hỏi chị:

- Chị ơi, chồng em đi đâu rồi?

- Tao không biết chồng mày đi đâu cả.

Biết có điều không lành, Hdê khóc lóc rồi lần theo dấu Trăn bò ra bờ suối. Vừa đến nơi thì thấy nước suối văng lên cao, Hdê lại khóc rồi lấy cây gậy quăng xuống suối và nói:

- Trăn nằm ở đâu, cây hãy theo dấu đến nơi ấy. Nếu chồng tôi đi xuống thì cây theo xuống. Nếu chồng tôi đi lên thì cây hãy theo lên.

Nhưng cây gậy lại xoay vòng tròn tại chỗ rồi nổi lên mặt nước. Thấy vậy, Hdê cứ ngỡ chồng đã chết bèn ôm mặt khóc. Nhưng Trần không chết. Đó chính là chàng M'Bông đội lốt trần và chàng đang tới nhà ông chú R'Ninh để trả áo khóc da trần như đã hẹn, Tới nhà chú, M'Bông đưa trả áo rồi nói:

- Chú ơi! Áo của chú cháu lỡ làm rách rồi/

- Rách rồi thì thôi cháu ạ/

M'Bông cảm ơn chú rồi đi bắt một xâu cá. Sau đó, chàng đi tới chỗ bờ suối thì thấy vợ mình đang ngồi ôm mặt khóc. Lúc này, Hdê không còn nhận ra chồng nữa, chàng khác ngày xưa nhiều quá

Dáng người thon thon

Vững chắc như xà gạc

Da hồng hào như mào gà trống

Chân đẹp như đá tạo

Bắp vế như cối xay được nhiều người gọt giũa

Oai phong như núi rừng

Chỉ đi một mình

M'Bông bảo vợ:

- Em đi nấu cơm ăn đi thì hơn, đừng buồn đừng khóc nữa.

- Ăn làm gì? Chồng em mất rồi thì ăn làm gì?

- Chồng em ở đâu thế?

- Chồng em là trần.

- Ai bảo em lấy trần, lấy trần có lợi gì đâu.

- Kệ tôi.

Lúc này M' Bông mới nói thật:

- Thôi em đừng khóc nữa. Anh đây mà, anh là chồng của em đây mà. Hồi nãy anh đi trả áo khoác trần cho ông chú R'Ninh đấy.

Nghe vậy, Hdê mừng, mừng lắm. Sau đó, hai người dắt nhau về nhà sống rất hạnh phúc. Một hôm, M'Bông muốn về thăm bà bèn bảo vợ về ở với cha mẹ. Nhưng Hdê không chịu, nàng nằng nặc đòi được đi theo chồng, M'Bông phải chiều ý vợ, nhưng chàng bảo nàng phải về báo với cha mẹ rồi hãy đi. Hdê về nhà nói với mẹ:

- Con đi theo chồng về thăm bà đây. Mẹ chớ cho Dê nga đi chơi thì chuẩn bị đồ sáu ngày, bảy ngày nữa thì đến nhà con.

Sau đó, vợ chồng M'Bông và Dê nga cùng lên đường. Dọc đường, thấy một bụi chuối chín, chị em Hdê bàn với nhau dừng lại để hái ăn. M'Bông nghe được bèn hỏi vợ:

- Em nói gì vậy?

- Ô, không có gì đâu. Chị em bị ngã thôi mà.

- Anh biết rồi, chị em em muốn ăn nhánh chuối chín kia phải không? Cứ chặt đi, nếu có ai đòi phạt thì anh chịu cho.

Rồi M'Bông chặt buồng chuối xuống ăn. Khi đến gần bãi chăn trâu của bà, M'Bông liền biến Hdê nhờ bằng trái bồ hòn rồi nhét vào trong búi tóc. Tới bãi chăn thì M'Bông gặp con trâu hồi trước mình thường chăn. Nó mừng lắm vì bác M'Bông đã trở về, sau đó M'Bông vào gặp bà. Gặp nhau, bà cháu mừng tủi tủi vì bà cụ cứ tưởng cháu mình đã chết ở đâu rồi.

Ông N'djut nghe tin M'Bông dắt vợ về, vội tới coi mặt cháu dâu xem nó đẹp ra sao. Một lát sau, dân làng cũng kéo tới rất đông. Nhưng người con gái đi theo lại không phải là vợ chàng mà là Dê nga chị vợ chàng. Khi nghe Dê nga kêu “Ủa đau quá” vì bị ông N'djut nhéo tay thì Hdê từ trên đầu M'Bông nhảy xuống làm mọi người chết hết. Thấy vậy, M'Bông than vãn:

- Trời ơi, họ chết hết rồi.

- Không sợ đâu.

Nói rồi Hdê cứu mọi người sống dậy. Bà cháu sum vầy vui vẻ mấy ngày rồi vợ chồng M'Bông và Dê nga ra về. Ít lâu sau, cha mẹ Hdê cùng họ hàng kéo đến nhà M'Bông thật đông để làm đám cưới mới cho chàng M'Bông và nàng Hdê. Đám cưới rất linh đình, trống đánh bảy ngày bảy đêm, ăn uống bảy ngày bảy đêm với bào nhiêu thịt trâu, thịt heo và rượu cần. Sau đám cưới, Dê nga đòi mẹ cho mình ở với em gái. Mẹ bảo:

- Ủ, con ở với em cũng được. Nhưng đừng cãi nhau nhé và nhớ giúp việc cho em đấy.

Một hôm, M'Bông muốn qua Mìn mua sắm đồ đạc, bèn chuẩn bị cho vợ đầy đủ đồ ăn thức uống. Chàng dặn vợ:

- Em ở nhà đừng làm gì nhé. Mọi thứ anh chuẩn bị sẵn cả rồi.

Sau đó, M'Bông cười voi ra đi, chàng đi thật mau thật nhanh để chóng về với vợ. Khi đến nơi, những người bạn Mìn hỏi:

- Bạn lên đây có chuyện gì thế?

- Tôi muốn mua cái chày, cái cối và cái nia bằng vàng, bằng bạc.

Nghe vậy, bạn bè mang rất nhiều đồ tới cho M'Bông chọn...

Trong khi đó, ở nhà Dê nga hay ru Hdê đi chơi. Một hôm, Dê nga rủ em trèo lên một thân cây chìa khúc suối rất sâu để soi mình xuống nước. Đến lúc chập tối thì Dê nga đẩy em rớt xuống nước và Hdê bị cá sấu nuốt ngay lập tức.

Sáng hôm sau, khi cá sấu nằm ngủ ở bờ suối thì Hdê tỉnh dậy nhìn qua miệng cá thấy trời mờ mờ sáng. Hdê chợt nhớ ở búi tóc của mình có dắt một con dao nhỏ, nàng bèn lấy dao cạo cạo. Cá sấu thấy nhột quá vội trường xuống suối. Quá trưa hôm sau khi cá sấu lên sủi nắng ở hang, Hdê lấy dao xẻ bụng cá sấu và thoát ra được. Sau đó, Hdê vẫn vào nước hóa

nước thành váy áo rồi ở luôn trong cái hang ấy. Ít lâu sau, Hê có bầu và sinh được hai đứa con trai. Hai đứa bé lớn rất nhanh và rất nghịch ngợm. Một hôm, chúng thấy M'Bông đi qua – chàng từ Min trở về. Con voi M'Bông cứ chìa vòi vào cái chòi nhỏ của mẹ con Hê mà hít. Thấy lạ, M'Bông xuống đất và nhận ra vợ mình. Chàng ngạc nhiên hỏi:

- Ai bảo em ra đây ở một mình?

- Em đâu phải vợ anh. Vợ anh ở nhà cơ mà

M'Bông nghe vậy thì buồn lắm. Chàng liền thu hồn vợ để vào trong búi tóc và đưa hai đứa con vào trong chum rồi dặn:

- Nếu bác Dê nga có nhìn vào đây thì các con chọc vào mắt nhé.

Khi về đến nhà, M'Bông giả vờ gọi:

- Em có nhà không?

Dê nga vội lấy trái bầu đập vào trong áo rồi đi ra đón M'Bông. Thấy vậy, M'Bông nói:

- Ô, đây là Dê nga chị của Hê mà.

-Không phải đâu, chị Dê nga đi khỏi nhà lâu rồi.

Nghe Dê nga nói dối như vậy, M'Bông tức giận đập vào bụng chị làm bể vỡ trái bầu. Sau đó, chàng bảo cô ta đỡ giùm cái chum:

- Đỡ giùm tôi với, nhưng đừng nhìn đấy nhé.

Dê nga bê chum vào nhà thấy nặng quá bèn ghé mắt nhìn cho thỏa chí tò mò quên cả lời M'Bông đã dặn. Hai đứa bé bèn làm như lời cha dặn, lấy cây chọc vào mắt Dê nga. Đau quá, Dê nga bỏ chạy về nhà cha mẹ. Mẹ hỏi:

- Mắt con bị làm sao thế?

Dê nga nói dối:

- Con bị đụng vào bụi le nên hồng mắt rồi.

Thế nhưng cha mẹ nàng vẫn không tin. Hôm sau, Dê nga bảo cha đan cho một cái rổ xúc cá. Nàng ra suối xúc cá, nhưng xúc mãi mà không được gì. Cuối cùng mới xúc được một con trăn. Mừng quá, nàng đem về nhà và nói cha làm cho một căn lều nhỏ. Thấy Hê có chồng là M'Bông, Dê nga bèn đặt cho con trăn của mình là Trung truk.

Có lều rồi, Dê nga cùng con trăn ra ở riêng và bà mẹ cũng ở với con gái. Đêm hôm sau, con trăn há miệng phun rớt rải độc ra rồi nuốt Dê nga. Khi trăn nuốt đến tay thì Dê nga kêu lên:

- Mẹ ơi! Trăn nuốt con rồi...

Bà mẹ tưởng con đùa bèn mắng:

- Im đi mà ngủ. Sao mày ồn ào thế?

Khi con trần nuốt hết người thì Dê nga không kêu được nữa. Thấy ở trong đã im lặng bà mẹ lại tưởng con đã ngủ say. Đến gần sáng, con trần trườn ra suối và đi mất.

Khi tỉnh giấc thấy cửa còn đóng nguyên bà mẹ nhìn vào thì không thấy con và con trần đâu nữa. Biết là con gái đã bị trần nuốt, hai ông bà già buồn khóc tức tưởi. Có một con bò câu rùng tháyà ông bà già khóc nhiều quá bèn an ủi:

- Thôi đừng khóc nữa! Tôi chỉ cách cứu con gái cho!

Mừng quá, ông bà van nài bò câu đi cứu con gái mình ngay. Bò câu nói:

- Lấy gì trả ơn cho tôi?

- Xin trả ơn bằng vàng đeo cổ.

Bò câu đi cứu được Dê nga về, cha mẹ Dê nga giết con trần và cắt đầu nó để lên một gốc cây cũ. Từ đó, mỗi sáng đi gùi nước về, nhìn thấy đầu trần Dê nga lại tức giận nói: "A, mày đây rồi". Mỗi khi nói xong nàng lại lấy ngón trỏ ấn vào đầu nó. Cho đến một hôm vì ấn ngón tay vào răng nanh của con trần nên nàng bị đứt tay, máu chảy lênh láng rồi chết.

(Người kể: H'Ngôih, buôn Giang Lá, xã Đak Liêng, Huyện Lak, tỉnh Đak Lak)